

Al 30 jaar lekker lezen met Lijsters!

- Interview door Kirsten Otten

*Hoe we samen
ontlezing tegengaan*

Met Lijsters zit je altijd goed

Noordhoff Uitgevers

Iedereen leert

Het grootste leesbevorderings-
project van Nederland, de
Lijsters, bestaat bijna dertig
jaar. Reden om dit instituut –
want, wie kent ze niet? – eens
nader te beschouwen.
We kijken terug op de
afgelopen decennia en kijken
vooruit: want de Lijsters zijn
niet meer zo talrijk als
voorheen, maar nog altijd
goed genesteld in het
Nederlandse onderwijs.

Bert Hukema

Toen Harry Mulisch in 1990 werd gevraagd of zijn *De Aanslag* in de eerste set van de Grote Lijsters mocht verschijnen, bedankte hij, volgens een artikel in de Volkskrant, met de woorden: 'Ik ben toch zeker achterlijk als ik toestemming geef voor zo'n goedkope herdruk van, wat kost zo'n boek, een tientje? (...) Dan valt de verkoop van je boek toch een tijdje stil.' En dus kwam *De Aanslag* niet in de eerste set. Maar, vertelt Bert Hukema, Lijster-uitgever van 2005 tot 2018: 'Wél in die van een jaar later. Want de Grote Lijsters waren vanaf dag één een doorslaand succes en zeer lucratief, dat hielp menig auteur vaak wel over de streep.'

WIST JE DAT...

De Lijsters en Blackbirds momenteel de enige fictie-series zijn voor het voortgezet onderwijs. In het verleden waren er ook nog Boektoppers (uitgever Malmberg) en Bulkboeken (uitgeverij Knippenberg).

Het begin van een nieuw tijdperk

De Lijsters komen uit de koker van toenmalige Wolters-Noordhoff-uitgever Ronald Dietz. Hij merkte eind jaren tachtig dat er op scholen steeds minder ruimte was voor literatuuronderwijs en zag de abonnementen op zijn literaire tijdschriften Diepzee voor het vwo, Bumper voor het basis-onderwijs en Diver voor Engels teruglopen. Dietz bedacht toen dat het zinniger was om de boeken zélf te publiceren, in plaats van eróver te schrijven: alle middelbare scholieren moesten immers lezen voor het schoolexamen. Zo ontstond het idee van goedkope pockets, aangeboden in sets van vijf titels voor 25 gulden, met daarin voor elke scholier wat wils.

De eerste Grote Lijsters verschenen in 1990 en waren alleen bij de uitgever te bestellen door middel van catalogi en antwoordkaarten, die over alle middelbare scholen in Nederland werden verspreid. Noordhoff ging met de Lijsters een levendige concurrentiestrijd aan met de succesvolle Bulkboeken, literatuur gedrukt op krantenpapier, van uitgeverij Knippenberg.

Drijvende kracht Everhard Huizing

'Dietz heeft de Lijsters bedacht, maar Everhard Huizing heeft ze groot gemaakt,' vertelt Rosie van Veen, sinds 2018 zelf uitgever van de Lijsters en Blackbirds. 'Huizing was 26 jaar lang, tot aan zijn pensioen drie jaar geleden, verantwoordelijk voor de samenstelling van de Lijsters. Onder zijn bezielende leiding groeiden de Lijsters, en alle series die daaronder vielen, uit tot een tot een doorslaand succes. In de jaren negentig verkochten we jaarlijks zo'n 100.000 pakketten Grote Lijsters en tussen de 50.000 en 80.000 Jonge Lijsters. Dat waren er meer dan er scholieren in de doelgroep zaten. Je kunt gerust stellen dat de Lijsters-reeks het grootste leesbevorderingsmiddel uit de Nederlandse geschiedenis is!'

Rosie van Veen

Hukema onderstreept het belang van Huizing: 'Hij bouwde in al die jaren een groot en stevig netwerk op van literaire uitgevers en auteurs. In samenspraak met hen stelde hij die sets samen; diezelfde werkwijze hebben we nu nog steeds. Aan het begin betrok hij de docenten er ook nog wel bij, maar het gebeurde regelmatig dat zij erop aandrongen dat een bepaalde titel in de serie kwam en dat die dan totaal niet werd verkocht. Everhard had een eigenzinnige aanpak en zijn creativiteit in het verzinnen van varianten was onuitputtelijk.'

“

Buddy Tegenbosch

(bron: interview Lijsters 2018)

Wat vind je ervan dat 'Oog om oog' een Lijster is geworden?

"Dat vind ik een enorme eer. Het zorgt ervoor dat het boek bij nog meer jongeren terecht komt. En dat is iets waar iedere schrijver van droomt. Bovendien zijn De Lijsters een begrip dat al tientallen jaren bestaat, om daar deel te van mogen uitmaken is echt te gek."

Waarom moet iedereen dit boek lezen? / Waarom is het een geschikte Lijster?

"Tja, ik denk dat het thema 'gepest worden (en terugslaan)' een thema van alle tijden is. Hopelijk zet 'Oog om oog' de lezer, dus de jongere zelf, aan het denken. Bovendien is het een boek dat niet alleen meiden maar ook jongens kan aanspreken."

”

Gezinsuitbreiding

In de eerste jaren breidde de Lijsterreeks zich in hoog tempo uit. Zo verschenen in 1991 de eerste Jonge Lijsters, voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, en de Engelstalige Blackbirds in vier verschillende edities. Later volgden de Duitse Buchfinken en de Franse Merles Blancs. Hukema somt op: 'En er kwamen Kroonlijsters, met klassieke werken, Themalijsters, bijvoorbeeld over de Holocaust, Kleuterlijsters, Peuterlijsters, Gouden Lijsters... Het jaar 2001 was het hoogtepunt in de Lijstersgeschiedenis: toen gaven we veertig verschillende series uit!'

En naast al die boekenreeksen stonden er in de Lijstercatalogi ook luisterboeken, films en spellen. En premiums zoals de Grote Lijsterboeken: verzameld werk van één jeugdauteur. In oplages van tienduizenden gingen de boeken van bijvoorbeeld Astrid Lindgren, Annie M.G. Schmidt en Rindert Kromhout de deur uit. Bij de verschijning van het Grote Lijsterboek van Paul van Loon schreef Noordhoff een tekenwedstrijd uit die scholen wekenlang in de ban hield, met als afsluiting een feestelijke prijsuitreiking in Slot Loevestein.

Top 10-titels van de laatste vijf jaar

1. Ventoux
Bert Wagendorp
2. Zomerhuis met zwembad
Herman Koch
3. Shock
Mel Wallis de Vries
4. De helaasheid der dingen
Dimitri Verhulst
5. Zes seconden
Daniëlle Bakhuis
6. Vals spel
Mirjam Mous
7. Het gouden ei
Tim Krabbé
8. De belofte van Pisa
Mano Bouzamour
9. Pokerface
Buddy Tegenbosch
10. Hersenschimmen
J. Bernlef

Terug naar de basis

Tegenwoordig geeft Noordhoff alleen nog Lijsters voor het voortgezet onderwijs uit: de Vroege, Jonge en Grote Lijsters en hun Engelse equivalenten onder de noemer Blackbirds. Hukema vertelt: 'Al onze extra series lieten steeds dezelfde trend zien: een doorslaand succes in het eerste jaar, en vervolgens liep de verkoop terug.'

Voor de terugloop van deze series kan Van Veen meerdere oorzaken bedenken: 'In 1998 werd in het voortgezet onderwijs de Tweede Fase ingevoerd. De leeslijst veranderde in het leesdossier en in plaats van zo'n twintig boeken hoefden er nog maar twaalf (vwo) of acht (havo) boeken gelezen te worden. Daarnaast zijn jongeren over de hele linie minder gaan lezen, zijn openbare bibliotheken gratis geworden en puilen mediatheken uit met onze Lijsters. Ik heb scholen gezien met wanden vol Lijsters – dat maakt de noodzaak om nieuwe boeken te bestellen kleiner.'

"Ik voel me vereerd!
Mijn jeugdthriller
FLASHBACK is
opgenomen als
Vroege Lijster!"
(Eva Burgers, 2019)

Ontlezing te lijf

De huidige Lijsters en Blackbirds zijn stabiel en belangrijker dan ooit. Van Veen legt uit: 'Actueel wetenschappelijk onderzoek laat onomstotelijk zien dat geoefende fictie-lezers zowel op cognitief als sociaal-emotioneel gebied in het voordeel zijn. De Lijsters zijn een aantrekkelijk, goedkoop en laagdrempelig middel om scholieren kennis te laten maken met literatuur.'

Om een effectief wapen in de strijd tegen ontlezing te kunnen blijven, gaat de serie met zijn tijd mee. Van Veen: 'E-Lijsters hebben we niet, want scholieren hebben meestal geen e-readers. Maar elke Lijster is wel voorzien van online docentenmateriaal, waar veel gebruik van wordt gemaakt. Daar gaan we verder dan de gebruikelijke inhoudelijke vragen en doen we een beroep op de creativiteit van de leerlingen. Bijvoorbeeld: verzin een ander einde bij dit boek. Daarnaast sluiten we met onze Lijsters aan bij Lezen voor de lijst, een platform dat boeken indeelt op leesniveau.'

”

Mirjam Mous

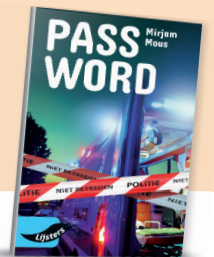
(bron: interview Lijsters 2018)

Wat vind je ervan dat 'Password' een Lijster is geworden?

"Ik vind het fijn dat ik op die manier ook jongeren kan bereiken, die anders misschien niet zo snel een boek kopen."

Waarom moet iedereen dit boek lezen? / Waarom is het een geschikte Lijster?

"Een boek 'moeten' lezen, werkt volgens mij juist averechts. Het leuke aan de Lijsters is de verscheidenheid. Je kunt verschillende auteurs en genres uitproberen. Als je van spannende boeken houdt, zit je met 'Password' alvast goed."

“

Nog altijd een begrip

Dat de Lijsters nog altijd populair zijn, ziet Van Veen terug in de verkoopcijfers, maar ook in de dagelijkse praktijk: 'Afgelopen maart, op de Dag van de Literatuur, roemde Said Kasmi – de Rotterdamse wethouder Onderwijs en Cultuur – de Lijsters omdat die hem kennis hadden laten maken met de Nederlandse literatuur. En op diezelfde dag verdrongen kinderen zich om onze stand en hoorden we hoe fijn ze het vinden dat ze zelf setjes kunnen samenstellen.'

En niet alleen scholieren weten Noordhoff te vinden: 'Regelmatig ontvang ik mails van auteurs die zelf graag "Lijster" willen worden,' vertelt Van Veen, 'of ze sturen me hun boek ter kennismaking toe. Er zijn momenteel veel nieuwe, jonge, talentvolle schrijvers. En omdat we met de Lijsters niet gebonden zijn aan een van onze literatuurmethoden en geen rekening hoeven te houden met de literaire canon, kiezen we soms ook wel eens een vluchtige titel, een eendagsvlieg. Dat houdt het uitgeven van de Lijsters spannend en afwisselend!'

lijsters.nl